

Lausunto

27.08.2021

Asia: VN/2575/2021

Luonnos hallituksen esitykseksi oppilas- ja opiskelijahuoltolain, terveydenhuoltolain sekä korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Vastaajataho:

Valtion viranomainen

Kunnan ja hyvinvointialueen yhteistyön varmistaminen

1a) Hyvinvointialueen olisi esityksen mukaan yhdessä alueensa kuntien kanssa muodostettava *alueellinen opiskeluhuollon yhteistyöryhmä*. Onko ehdotus mielestänne tarkoituksenmukainen kunnan ja hyvinvointialueen yhteistyön varmistamiseksi?

Kyllä [Ehdotus on tarkoituksenmukainen. Varmistaa sen, että riittävä yhteistyö ja vuorovaikutus toteutuu kahden eri hallintotason välillä.]

1b) Millä taholla tulisi käsityksenne mukaan olla vastuu alueellisen opiskeluhuollon yhteistyöryhmän muodostamisesta?

Hyvinvointialueella [Hyvinvointialue vastaa kaikkien hyvinvointialueen kuntien kouluterveydenhuollon-, kuraattori- ja psykologipalveluista, joten vastuu alueellisen opiskeluhuollon yhteistyöryhmän muodostamisesta sopisi tämän vuoksi hyvinvointialueen vastuulle.]

2) Kunnan tai useamman kunnan yhdessä tulisi laatia opiskeluhuollon toteuttamiseksi *kunnan opiskeluhuoltosuunnitelma*, joka liitettäisiin lastensuojelulain (417/2007) 12 §:n mukaiseen kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan. Onko esitys mielestänne tarkoituksenmukainen?

Kyllä [Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa on koottu yhteen lasten ja nuorten hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä, joten on hyvä, että myös opiskeluhuoltosuunnitelma on osa tätä.]

3) Hyvinvointialueella tulisi olla *alueellinen opiskeluhuoltosuunnitelma*. Se valmisteltaisiin alueellisessa opiskeluhuollon yhteistyöryhmässä ja hyväksyttäisiin hyvinvointialueen aluevaltuustossa. Alueellinen opiskeluhuoltosuunnitelma liitettäisiin lastensuojelulain 12 §:ssä tarkoitettuun alueelliseen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan. Huomioitanne esityksestä?

Erittäin tarpeellinen, siinä määritellään myös konkreettisesti ne koulutuksen järjestäjän tarvitsemat resurssit (psykologi, kuraattori, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto). Tärkeää myös, että se liitetään osaksi alueellista lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa.

4) Mikäli esitys ei mielestänne riittävästi huomioi erilaisia opetuksen ja koulutuksen järjestäjiä, kuten esimerkiksi ne, jotka toimivat useamman kunnan alueella tai yksityiset koulutuksen järjestäjät, millä tavoin muuttaisitte esitystä?

5) Hyvinvointialue järjestää opiskeluhoitopalvelut 1.1.2023 alkaen. Näettekö, että opetuksen tai koulutuksen järjestäjällä on yhdessä hyvinvointialueen kanssa edellytykset huolehtia oppilas- ja opiskelijahuoltolain 9 §:n mukaisesti siitä, että opiskeluhoitosta muodostuu toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus?

Kyllä [Opiskeluhoitosta muodostuu toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus silloin, kun vastuut ja tehtävät on konkreettisesti sovittu yhteisesti.]

Opiskeluhoitollon yksilökohtaisen työn kirjaaminen, rekisterinpito ja tietosuoja

6) Esityksessä täsmennetään opiskeluhoitollon kirjaamiseen, rekisteröintiin ja tietojen salassapitoon liittyviä oppilas- ja opiskelijahuoltolain säännöksiä. Huomioitanne esityksestä?

Oppilas- ja opiskelijahuoltoa koskevan lakiluonnoksen 16 §:ssä säädetään yhteydenotosta opiskeluhoitopalvelujen henkilöstöön. Pykälä koskee myös oppilaita, jonka tulisi näkyä pykälätekstissä.

Koska yhteydenotto opiskeluhoitopalveluihin on mahdollista oppilaan/opiskelijan nimenomaisella suostumuksella, tulee myös vaatimus suostumuksesta käydä ilmi pykälätekstistä; yhteydenotto ”yhteisymmärryksessä” ei ole tietosuojanäkökulmasta ilmaisultaan riittävän selkeää sääntelyä. Mikäli kyseessä on alaikäinen, tulee suostumuksen osalta erikseen arvioida, onko alaikäinen oppilas/opiskelija kykenevä antamaan pykälässä tarkoitetun suostumuksen, ja kuka tämän alaikäisen ’kykenevyyden’ arvioimisen käytännössä oppilaitoksessa tekee. Mikäli alaikäinen ei ole kykenevä suostumusta antamaan, tulee suostumuksen pyytämisen osalta kääntyä alaikäisen huoltajan/laillisen edustajan puoleen, tämänkin olisi hyvä näkyä vähintään perusteluissa.

16 §:n pykäläkohtaisissa perusteluissa todetaan, että oppilaalla tai opiskelijalla olisi oikeus käyttää tietosuoja-asetuksen mukaista kiello-oikeuttaan, ja että tällöin tulisi ”tilanteesta huolestuneen” arvioida tarve ottaa yhteyttä huoltajiin tai lailliseen edustajaan. Edellä mainitun lisäksi perusteluissa tulee tuoda esille oppilaitoksen työntekijöille lastensuojelulain 25 §:ssä säädetty velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus alaikäisestä oppilaasta tai opiskelijasta, ”jos he ovat tehtävässään saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää mahdollista lastensuojelun tarpeen selvittämistä”.

Lastensuojeluilmoituksen tekemisen kynnys voi ylittyä tilanteessa, jossa alaikäiseltä tai tämän huoltajalta/lailliselta edustajalta ei saada suostumusta ottaa yhteyttä opiskeluhoitopalveluihin.

Todettakoon vielä, että 16 § 1 momentti on kirjoitettu työntekijää velvoittavaan muotoon ”...on otettava viipymättä yhteyttä...” ja sen rinnalla samassa lauseessa edellytetään yhteydenoton perustuvan kuitenkin nimenomaan yhteisymmärrykseen = suostumukseen. Tähänkin nähden on välttämätöntä täsmentää 16 §:n sanamuotoa ja sisältöä.

Lakiluonnoksen 20 §:ssä säädetään tietojen kirjaamisesta yksilökohtaisessa opiskeluhuollossa. Pykälän 2 momentti on perusteltua muotoilla mahdollisimman yhdenmukaisesti potilasasiakirjojen ja sosiaalihuollon asiakasasiakirjojen käsittelyä koskevilta osin. Sosiaalihuollon asiakasasiakirjoja koskevassa laissa säädetään laajemmin asiakasasiakirjojen käsittelystä, ei pelkästään kirjaamisesta.

Lakiluonnoksen 21 §:ssä säädetään yksilökohtaisen opiskeluhuollon rekisteristä. Pykäläluonnoksen 3 momentin perustelujen mukaan, monialaisen asiantuntijaryhmän vastuuhenkilö ja jäsenet voivat tehdä kirjauksia opiskelijahuoltokertomukseen, ”jotka ovat välttämättömiä opiskelijan opiskeluhuollon järjestämisen ja toteuttamisen kannalta.” Selvyyden vuoksi voisi perusteluissa todeta, voivatko oppilashuoltoon osallistuvat psykologi tai kuraattori, tai muut terveydenhuollon tai sosiaalihuollon ammattihenkilöt, tehdä välttämättömiä kirjauksia oppilashuoltokertomukseen, sen lisäksi, että he luonnollisesti kirjaavat riittävät tiedot myös potilas- ja asiakasasiakirjoihin (ks. saman lain 20 § 4 momentti 5 kohta). Edelleen pykäläluonnoksen 3 momentissa todetaan ”Edellä 1 momentissa tarkoitettu vastuuhenkilö päättää myös vastaamaansa rekisteriin sisältyvien tietojen luovuttamisesta tilanteissa, joissa niitä pyytävällä on lakiin perustuva oikeus tiedon saantiin.” Edellä mainittu lause on epäselvä ja sitä pitäisi tarkentaa; lauseesta nousee kysymys, miten toimitaan tilanteissa, joissa tietoa pyytävällä ei ole lakiin perustuvaa oikeutta tiedon saantiin? Onko lauseella tarkoitettu, että vastuuhenkilö käsittelee tietopyynnöt ja päättää tiedon luovuttamisesta tai tietopyynnöstä kieltäytymisestä; tämän pitäisi selkeästi ilmetä säännöksestä.

7) Miten arvioisitte esitysluonnosta tietosuojasääntelyn näkökulmasta?

Esitysluonnoksessa esitetyt muutokset tietojen käsittelyyn ovat oppilaiden ja opiskelijoiden tietosuojan näkökulmasta perusteltuja, kunhan pykälää perusteluineen vielä selkeytetään ja täsmennetään.

8) Opiskeluhuollon siirtyessä hyvinvointialueelle tulee myös opiskeluhuollon psykologien ja kuraattorien kirjaamat asiakastiedot tallentaa valtakunnallisiin tietojärjestelmäpalveluihin eli Kanta-palveluihin. Kanta-palveluihin liittymisen määräaajoista säädetään laissa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä. Psykologien tietojen tallentaminen tulisi aloittaa heti hyvinvointialueiden aloittaessa. Sosiaalihuollon ja kuraattorien liittymisvelvoitteen määräaika on 1.9.2024. Arvioitko tarvittavien muutosten olevan mahdollisia näiden määräaikojen puitteissa?

-

Muut huomiot esityksestä

9) Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 16 §:n mukaan oppilaitoksen työntekijän tulee olla yhteydessä opiskeluhuollon psykologiin tai kuraattoriin, jos oppilaitoksen tai opiskeluhuollon työntekijä arvioi opiskelijan tarvitsevan opiskeluhuollon psykologi- tai kuraattoripalveluja. Esityksessä ehdotetaan, että yhteydenotto opiskeluhoitopalveluihin koskisi psykologin ja kuraattorin palveluiden lisäksi myös koulu- ja opiskeluterveydenhuollon lääkärin ja terveydenhoitajan palveluja. Yhteydenotto tapahtuisi jatkossa yhteisymmärryksessä oppilaan tai opiskelijan kanssa. Huomioitanne esityksestä?

Tämä on kannatettava muutos. Katso myös kohta 6. Koska yhteydenotto opiskeluhoitopalveluihin on mahdollista oppilaan/opiskelijan nimenomaisella suostumuksella, tulee myös vaatimus suostumuksesta käydä ilmi pykälätekstistä; yhteydenotto ”yhteisymmärryksessä” ei ole tietosuojanäkökulmasta ilmaisultaan riittävän selkeää sääntelyä. Mikäli kyseessä on alaikäinen, tulee suostumuksen osalta erikseen arvioida, onko alaikäinen oppilas/opiskelija kykenevä antamaan

pykälässä tarkoitetun suostumuksen, ja kuka tämän alaikäisen 'kykenevyyden' arvioimisen käytännössä oppilaitoksessa tekee.

10) Hyvinvointialue järjestää 1.1.2023 alkaen opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalvelut, kouluterveydenhuollon sekä lukioiden ja ammatillisen koulutuksen opiskeluterveydenhuollon. Voimassa olevan oppilas- ja opiskelijahuoltolain 24 §:n mukaan Terveiden ja hyvinvoinnin laitos ohjaa ja kehittää yhteistyössä Opetushallituksen kanssa edellä mainittuja palveluja. Esityksen mukaan Opetushallitus ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitos ohjaisivat ja kehittäisivät yhdessä yhteisöllistä opiskeluhoitoa ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksella olisi päävastuu edellä mainittujen hyvinvointialueen järjestämisvastuulla olevien palvelujen ohjauksesta ja kehittämisestä. Pidätkö esityksen mukaista ohjaus- ja kehittämisvastuun muutosta tarkoituksenmukaisena vai tulisiko Opetushallituksen ohjaus- ja kehittämisrooli säilyttää nykyisellään?

En ota kantaa

11) Mahdolliset muut huomionne esitysluonnoksesta?

-

Hemmilä Irja
Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira - Sosiaali- ja terveydenhuolto-osasto